

КРИТИЧКИ ОСВРТ ПРОФ. ДР. МАРКА ЈАЧОВА НА ЧЛАНАК ДР МИЛОША МИЛОШЕВИЋА, ОБЈАВЉЕНОГ У ЗБОРНИКУ РАДОВА НАУЧНОГ СКУПА "ЦРКВА СВЕТОГ ЛУКЕ КРОЗ ВЈЕКОВЕ", КОТОР 1997, стр. 147-185.

КРИТИЧКИ ОСВРТ М. ЈАЧОВА ОБЈАВЉЕН ЈЕ НА ИТАЛИЈАНСКОМ ЈЕЗИКУ У ИТАЛИЈАНСКОМ ЧАСОПИСУ "ЛАРИВИСТА ДАЛМАТИЦА", VOL. LXIX, РИМ 1998, СТР. 149-153.

"Марко Јачов
ЦРКВА СВ. ЛУКЕ КРОЗ ВЕКОВЕ
- полемичка нота -

Преласку Срба Жупе, Побра, Мајина, Црнице и других области које су биле под османском влашћу, а које данас сачињавају саставни део Републике Црне Горе под окриље Млетачке Републике, који се одиграо за време кандијског рата (1645-1669), њиховом насељавању у Котор, Будву и Пераст, њиховом односе према римокатоличкој јерархији, а нарочито према мисионарима Конгрегације за пропаганду вере, посветио сам готово две стотине страна, објављених у мојим књигама: "Млетачко-турски ратови у Далмацији у XVII веку" 1) и "Католичке мисије на Балкану за време кандијског рата (1645-1669)". 2)

Иако је признао да без поменутог преласка Срба под млетачку доминацију не би била објашњива ни историја цркве св. Луке у Котору у оном времену, Милош Милошевић потпуно игнорише постојање мојих горе наведених књига. Упорно, и без икаквог разлога, тврди 3) да један документ објављен у мојој књизи "Документи Тајног ватиканског архива XVI-XVIII века" 4) не може бити узет у обзир. Разлог? Јер Милош Милошевић, како сам тврди, није нашао поменути документ међу фотокопијама које је, наводно, урадио Антуи Белан.

Иако није лично видео у Тајном ватиканском архиву оригиналне извештаје которских бискупа, укључујући и онај који је 1648. написао Вићенцо Бућа, а који садржи вести о цркви св. Луке, Милош Милошевић без икаквог доказа приписује Бућин текст Марину Драгу.

С обзиром да сам објавио и текст Марина Драга из 1692. године, Милош Милошевић противуречисам себи и признаје да два текста, онај који је написао Бућа и онај који је написао Драго, нису идентични, него "готово идентични". Сличност дакле, а не идентичност.

Сличност између једног и другог текста проистиче из чињенице што су бискупи, пишући сваке три године извештај који су лично носили у Рим и предавали Светој Столици приликом "Visita ad Limina", или слали преко поверљиве особе, понављали вести које су се односиле на цркве, манастире, библиотеке, историјске споменике итд., написане од стране њихових претходника. Додавали су само евентуалне промене које су наступиле у току последње три године.

Исто тако и Марин Драго служио се извештајима које су написали његови претходници, чије копије су се чувале у Бискупском архиву. Да је Милош Милошевић читао само неке од ових извештаја, могао би констатовати ову чињеницу и схватити откуда произилази "сличност" између текста из 1692. и текста из 1648. године. Нисам испустио, нити додао "неке речи" тексту из 1692, као што ми у злој намери приписује Милош Милошевић. То је лако уочљиво ако се текст који сам ја објавио упореди са његовим оригиналом.

Милош Милошевић тврди да су у цркви св. Луке у Котору, наводно, 1648. године "читане прве источне литургије, али још увијек у оквиру католичке цркве", јер је ове године бискуп Виценцо Бућа, наводно, дозволио Павлину Демском, мисионару Конгрегације за пропаганду вере да служи "источну литургију".

И ово тврђење Милоша Милошевића далеко је од стварних чињеница. Павлин Демски је стигао у Котор тек почетком 1649. Изузев једног кратког периода у 1651. години када је отишао код српског патријарха, Демски је остао у Котору до 1694. Те године је, у пратњи двојице калуђера поменутог патријарха, отпутовао за Рим. После неколико месеци проведених у "вечном граду" вратио се у Котор. Следеће 1655. године умро је у Будви.

Милош Милошевић игнорише постојање писма од 6. децембра 1649. (и оно је објављено у мојој књизи), у коме Павлин Демски тврди: "Преузвишени бискуп которски ми је хтео дозволити, у случају да није интервенисао господин витез и друга господа овог града, да ми скупштина додели цркву св. Луке, у којој се данас налазим у служби оног неугог српског народа".

Которски бискуп је "хтео", дакле, "дозволити" Демском да служи у цркви св. Луке, али под условом да му ову цркву додели скупштина. С обзиром да није била у питању црква латинског обреда, млетачке државне власти су се одупрле намери которског бискупа. Довољно је сетити се грчких цркава: св. Илије у Задру, св. Јулијана у Шибенику и св. Петка на острву Хвару, које је латински бискуп могао посетити једном годишње, али није могао наметнути сопственог кандидата за пароха, јер нису биле под његовом јурисдикцијом. Не треба заборавити да је баш 1648. године задарски надбискуп Бернардо Флорио доделио једну цркву његове јурисдикције Србима који су се населили у околини Задра, без да га у томе спрече млетачке државне власти.

Демски је био послат у Пећ од стране Конгрегације за

пропаганду вере да би подстакао дијалог између Свете Столице и Српске Патријаршије. С обзиром да је био у току млетачко-отомански рат, у који су биле ушлетене све оне области, због чега је било немогуће доћи до Пећи, седишта Патријаршије, Демски је остао на територији которске бискупије, где је, међу Србима, вршио његову мисионарску делатност. У суштини, Демски једноставно каже да је остао у цркви св. Луке "у служби оног неуког српског народа".

На ове Србе се, према сведочењу которског бискупа Јеронима из 1592. године и мисионара Доменика Бубића из 1658.године, 5) простирала јурисдикција пећког патријарха 6).

Ослањајући се на документа која су се налазила у Бискупском архиву у Котору, скадарски бискуп Петар Богдан написао је 1661. године да је град Котор, пре него је 1420. године прешао под Млечане, био "грчког обреда, будући да су сада свете сасуде и друге утвари којима се служила Света Евхаристија урађене на грчки начин" 7).

С тим у вези треба подсетити да су се у Пећи, седишту српског патријарха, још 1644. године, према сведочењу барског надбискупа Франћеска де Леонардиса, налазиле две капеле: једна грчког, а друга латинског обреда. 8)

Слично, и у седам српских цркава у Боки Которској налазили су се "лотари: један латинског, а други српског обреда". У оним црквама, као и у цркви св. Луке, служили су свештеници који су били под јурисдикцијом српског патријарха и мисионари Конгрегације за пропаганду вере. 9)

Треба подсетити да је само 1647. и 1648. под зидинама Задра и Котора нашло уточиште најмање петнаест хиљада Срба. Млетачка република их је помогла и заштитила, не гледајући на њихову етничку и верску припадност. У овом контексту треба посматрати и цркву св. Луке у Котору. У оно време Срби и њихови свештеници молили су се како у цркви св. Луке у Котору, тако исто и у црквама св. Илије у Задру, св. Јулијана у Шибенику и св. Петке на острву Хвару, као и цркви коју им је доделио надбискуп Бернардо Флорио.

Из млетачких докумената које је објавио Александар Соловјев 10) не резултира, као што тврди Милош Милошевић, да су Срби из Жупе Грбаљске 1657. године "поставили своје захтјеве, међу којима је било и коришћење цркве Св. Луке за православно богослужење". Тек у дукалу који је 30. новембра 1715. године потписао Ђовани Корнер говори се о неопходности да се представницима Жупљана додели једна кућа у Котору да би се олакшала примена њиховог обреда у цркви св. Луке.

У покушају да докаже да је црква св. Луке по први пут била додељена Србима 1657. године, Милош Милошевић цитира следећи текст:

"Die antedicta (Die 7 Augusti 1658). Accessit supradictus Reverendissimus Dominus Episcopus ad visitandam Ecclesiam Sancti Lucae, ubi facta coemeterii

absolutione, interrogavit quis sit Restor eiusdem Ecclesiae et quam obligationem habeat, respondit Reverendus Dominus Lucas Bolizza, canonicus hanc Ecclesiam, sicut succedentem Sancti Michaelis, antiquitatis fuisse de iure patronatus familiarum nostrarum nobilium, cuius beneficium olim cessum fuit, cum aprobatione Sedis Apostolicae et supradictis Reverendis Monialibus Sancte Marie Angelorum, ad sublevendam paupertatem earundem, apud quas et modo preverto quod obligationes tenentur facere a reverendo Capitulo cantare vespervas et Missam in die Sancti Lucae, cum elemosyna quod redditus venit ab ipsis Reverendis Monialibus, distincta nota exhibenda et Ecclesia supradicta praeterito anno concessa fuit, ad requisitionem magistratus laici, Praesbyteris Graecis de Zuppa, in urbe morantibus, pro exercendis officiiis divinis et aliis ad eorum ritum spectantibus" (11).

Овај текст, тврди Милош Милошевић, налази се у Бискупском архиву у Котору и сачињава, наводно, саставни део извештаја који је бискуп Ђовани Антонио Зборовац написао, наводно, 7. августа 1658. на дан када је поменути бискуп, наводно, посетио цркву св. Луке у Котору. Постојање ватиканских докумената (12), које Милош Милошевић упорно игнорише стављају његову тезу под велики знак питања.

Иако је био хиротонисан 1656, бискуп Зборовац није стигао у Котор него 11. фебруара 1657, где је остао до 31. јануара 1658. Тог дана је, због скандала који је избио ради његове сентименталне везе са једном шеснаестогодишњом рибињом исламске вере коју је он крстио, отишао у Трогир. У његовој радној кући бискуп је, заједно са његовом љубавницом, остао до априла 1662, када се, на инсистирање Свете Столице и у пратњи Андрије Змајевића, вратио у Котор. Опет је био контестован од његових верника.

Ове чињенице, базиране на сведочењу Петра Богдана, скадарског бискупа, који се у оно време налазио у Котору, Андрије Змајевића, пераштанског опата, и других католичких свештеника у Котору, као и на вестима којима су располагали нунције у Венецији и Конгрегација за пропаганду вере показују да је бискуп Зборовац од почетка фебруара 1658. до априла 1662. године био одсутан из Котора. Због тога није могао посетити цркву св. Луке 7. августа 1658. нити је доделити Србима.

Да би се схватио циљ критике Милоша Милошевића уперене против мене, хтео бих подсетити да је у разним приликама, а нарочито у току ових последњих десет година, истакнут захтев, објављен у београдским, загребачким и сплитским новинама (13), да ми се забрани изучавање балканске историје, назвавши ме "уљезом".

Напомене

- 1) "Atti e Memorie della Societa Dalmata di Storia Patria", vol. XX, Venezia 1991, str. 1-311.
- 2) Vol. I-II, "Studi e Testi della Biblioteca Apostolica Vaticana", Citta del Vaticano 1992.
- 3) Научни скуп Црква светог Луке кроз вјекове, зборник радова, Котор 1997, 172-173.
- 4) Српска академија наука и уметности, Београд 1983, стр. 60, бр. 46.
- 5) М. Јачов, Документи Тајног ватиканског архива XVI-XVIII века, Српска академија наука и уметности, Београд 1983, 4.
- 6) М. Јачов, *Le missioni cattoliche nei Balcani durante la guerra di Candia (1645-1669)*, vol. I, 703.
- 7) Исто, vol. II, 166.
- 8) М. Јачов, Списи Конгрегације за пропаганду вере у Риму о Србима (1622-1644), Српска академија наука и уметности, Београд 1986, 655.
- 9) М. Јачов, *Le missioni cattoliche...*, vol. II, 170-171.
- 10) Споменик Српске краљевске академије, LXXXVII, Београд 1938, 11-34.
- 11) Научни скуп..., 175.
- 12) М. Јачов, *Le missioni cattoliche...*, vol. II, 122-123, 166-167, 226-227, 225, 409
- 13) "Нин", "Вјесник", "Глас Коншила", "Слободна Далмација", "Данас" итд.

TASSE PERCORSUE - TASSA RISCOSSA - Padova C.M.P.

ISSN 0393-4634

pubblicazione trimestrale

Tab. C - "Spec. in A.P. art. 2, comma 20th, Legge 462/1996 - Filiale di Padova"

numero 2 (aprile - giugno)

la Rivista dalmatica

diretta da

7 Nicolò Luxardo De Franchi

volume

LXIX

1998

(anno XLV della [V serie])

ASSOCIAZIONE NAZIONALE DALMATA

I - 00186 Roma - Piazza Firenze, 27

Marko JACOR

La chiesa di s. Luca di Cattaro attraverso i secoli (*)
Nota polemica

Al passaggio dei serbi di Zuppa, Pobori, Maini, Zernizza e di altri territori della dominazione ottomana, che oggi fanno parte della Repubblica di Montenegro, sotto la protezione della Serenissima avvenuto durante la guerra di Candia (1645-1669), al loro insediamento a Cattaro, Budua e Perasto, al loro rapporto con le autorità venete e con la gerarchia cattolica, in particolar modo con i missionari della Sacra Congregazione *de Propaganda Fide*, ho dedicato quasi duecento pagine, stampate nei miei libri *Le guerre veneto-turche nel XVII secolo in Dalmazia*⁽¹⁾, e *Le Missioni cattoliche nei Balcani durante la guerra di Candia (1645-1669)*⁽²⁾.

Pur avendo ammesso che senza il suddetto passaggio dei serbi sotto la dominazione veneta non sarebbe spiegabile neanche la storia della chiesa di San Luca a Cattaro in quel periodo, Milos Milosević ignora completamente l'esistenza delle mie sopra citate pubblicazioni. Ancora e senza fondamento afferma⁽³⁾ che un documento pubblicato nel mio libro *I documenti dell'Archivio Segreto Vaticano dal XVI al XVIII secolo*⁽⁴⁾, non può essere preso in considerazione. Il motivo? Perché Milos Milosević, secondo le sue affermazioni, non ha trovato detto documento tra le fotocopie che avrebbe fatto Antun Belan.

Senza aver visto personalmente nell'Archivio Segreto Vaticano le relazioni originali dei vescovi di Cattaro, inclusa anche quella scritta da Vincenzo Bucchia nel 1648, nella quale è inserito il memoriale concernente la chiesa di San Luca, Milos Milosević, senza nessuna prova, attribuisce il testo di Bucchia a Marino Drago.

*) Atti del convegno scientifico in occasione dell'ottavo centenario della chiesa di s. Luca a Cattaro, Cattaro 1997, p. 282.

¹⁾ In «Atte e Memorie della Società Dalmata di Stori Patri», vol. XX, Venezia 1991, pp. 311.

²⁾ 2 voll. in «Studi e testi della Biblioteca Apostolica Vaticana», Città del Vaticano 1992.

³⁾ Atti del Convegno cit., pp. 172-173

⁴⁾ Accademia Serba delle Scienze e delle Arti, Belgrado 1983, p. 60, n. 46.